

Μ' αφορμή τη συμπλήρωση της εκατονταετηρίδας του, ο «ΟΡΦΕΑΣ» Σερρών εξέδωσε (με αρωγό τη ΔΕΠΚΑ Σερρών) έναν επετειακό τόμο στον οποίο περιλαμβάνονται κείμενα γραμμένα στην πλειονότητά τους από συμπολίτες μας, με θέμα την καταγραφή μέρους της πραγματικά πλούσιας και μακρόχρονης ιστορίας του ομίλου, καθώς και της ιδιαίτερα γόνιμης συνεισφοράς του στα πολιτιστικά, αθλητικά και εν γένει πνευματικά δρώμενα της σερραϊκής κοινωνίας.

Αυτό που κατ' αρχήν θα μπορούσε να επισημανθεί, ως αρνητική παράμετρος, για τη συγκεκριμένη έκδοση, είναι η αδυναμία που παρουσιάζει στο αισθητικό της μέρος. Τόσο το εξώφυλλο όσο και η στοιχειοθεσία των κειμένων θυμίζουν τις έντιμες πλην άτεχνες εκδόσεις επαρχιακών (με την καλή έννοια) εντύπων.

□

Η δεύτερη παρατήρηση, περισσότερο ίσως, ουσιώδης από την πρώτη, έχει να κάνει με το άνισο βάρος των κειμένων που φιλοξενεί η έκδοση αυτή, κάτι που δείχνει σήνηθες (έως αναπόφευκτο) σε τέτοιου είδους εγχειρήματα. Κείμενα που παραπέμπουν σε επετειακούς λόγους Γυμνασίων και Λυκείων, ντυμένα με τα χρώματα της γαλανόλευκης, συνυπάρχουν με κείμενα βαθιά δουλεμένα που αναζητούν, πίσω από μεμονωμένες δράσεις και συγκεκριμένα ιστορικά συμβάντα, το υλικό εκείνο που είναι απαραίτητο για να γραφεί η ιστορία αυτού του τόπου.

Εκ των πραγμάτων λοιπόν το ενδιαφέρον μας θα εστιαστεί σε κάποια, πραγματικά, εξαιρετικά κείμενα που καθορίζουν και το ειδικό βάρος αυτής της έκδοσης.

«Το οικοτροφείο του ομίλου «Ορφέα» Σερρών» του κ. Αψηλίδη είναι μία πραγματικά άξια λόγου εργασία στην οποία ο ιστορικός ερευνητής, ιχνηλατώντας με θαυμαστή ακρίβεια σπάνιο αρχειακό υλικό, φέρνει στην επιφάνεια μία άγνωστη πτυχή της ιστορίας της πόλης μας και του «Ορφέα». Θέτοντας από την αρχή το ιστορικό πλαίσιο (πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα) μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η καταγραφή των συμβάντων, πλαίσιο που καθορίζεται από την αντιπαλότητα των εθνικών ομάδων (Βουλγάρων – Ελλήνων, σχισματικών – πατριαρχικών) στην υπό διάλυση Οθωμανική αυτοκρατορία, παρακολουθεί τις επίμονες προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης για την ανέγερση οικοτροφείου (με στόχο την «εθνική διάπλαση των αγροτοπαίδων») εφάμιλλου και καλύτερου από αυτό των Βουλγάρων, «που λειτουργούσε θαυμασίως και αξιοπρεπώς». Την προσπάθεια αυτή, εντέλει, ανέλαβε και υλοποίησε ο «Ορφέας» κατόπιν σειράς επίπονων διεργασιών στις οποίες ενεπλάκησαν η ελληνική κυβέρνηση, ελληνικές Τράπεζες, η Οθωμανική τράπεζα και φυσικά τα μέλη του ίδιου του «Ορφέα» που επέδειξαν εκπληκτικό ζήλο για την εκπλήρωση του συγκεκριμένου σκοπού. Το οικοτροφείο αναγέρθηκε αλλά δεν κατάφερε να «στεριώσει» αφού σε λιγότερο από έναν χρόνο καταστράφηκε ολοσχερώς από τη φωτιά που κατέκαψε το ιστορικό κέντρο της πόλης (τέλη Ιουνίου του 1913 οι Βούλγαροι εγκαταλείποντας την πόλη, την παραδίνουν στις φλόγες).

Η εργασία αυτή πέραν της πληρέστατης παρουσίασης του επί μέρους θέματος, παρουσιάζει ευρύτερο ενδιαφέρον λόγω των πολλών ιστορικών στοιχείων που παραθέτει για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής εκείνης, στοιχείων που σηματοδοτούν με ευκρίνεια το φορτισμένο από έντονες εθνικιστικές αντιπαραθέσεις κλίμα.

Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι και η εργασία του κ. Μπάκα με θέμα τους «Ευεργέτες των φιλεκπαιδευτικών και φιланθρωπικών καταστημάτων των Σερρών την περίοδο 1870 – 1912 μέσα από τον τύπο της εποχής». Η μόνη ένσταση που ίσως «νομιμοποιούμαστε» να εκφράσουμε είναι πως ο κ. Μπάκας (σε αντίθεση με τον κ. Αψηλίδη) δεν επιχειρεί να συσχετίσει το θέμα του με την ανάδυση των εθνικών διεκδικήσεων που ξεκινούν στα μέσα της δεκαετίας του 1870, με τη δημιουργία της σχισματικής εκκλησίας των Βουλγάρων, για να ολοκληρωθούν το 1913 με την ολοκλήρωση των βαλκανικών πολέμων και την οριστικό διαμοιρασμό των εδαφών της Μακεδονίας. Είναι

ακριβώς η περίοδος που εξετάζει, η οποία και βρίθει πολιτικών και στρατιωτικών γεγονότων τα οποία καθορίζουν εν πολλοίς και την επιμέρους δράση των οικονομικών παραγόντων που ανήκουν στα αντιμαχόμενα μέρη.

Για τον κ. Αγγειοπλάστη νομίζουμε πως οποιαδήποτε μνεία είναι περιττή. Χρόνια πολλά τώρα καταγράφει με εκπληκτική συνέπεια και αξιοζήλευτη επιστημονική αρτιότητα τα μουσικά δρώμενα της πόλης μας από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι σήμερα. Το σύνολο, άλλωστε, του υλικού που έχει δημοσιεύσει πιστοποιεί με τον καλύτερο τρόπο την ποιότητα και σοβαρότητα της δουλειάς του. Οι δύο εργασίες που δημοσιεύονται στη συγκεκριμένη έκδοση, αναφέρονται σε συναυλίες που παραχώρησε ο «Ορφέας», το χρονικό των οποίων παρατίθεται μέσα από τη σταχυολόγηση τοπικών εντύπων και μέσα από την περιδιάβαση σπάνιου αρχειακού υλικού, όπου και αποτυπώνεται με εκπληκτική ευκρίνεια το κλίμα που επικρατούσε στις αντίστοιχες χρονικές περιόδους. Ουσιαστικά το υλικό αυτό έρχεται να προσθέσει κάποιες επιπλέον ψηφίδες στην ήδη πλούσια θεματολογία του ερευνητή, η οποία και θα έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης της πανεπιστημιακής κοινότητας και ίσως ένα μέρος της αντικείμενο προαιρετικής μελέτης για τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Τέλος ιδιαίτερη μνεία πιστεύουμε πως οφείλουμε στο κείμενο της κας Διονυσίου με τον τίτλο «Μουσικοί από τα θρανία». Η κα Διονυσίου μ' αφορμή την ετήσια εκδήλωση παρουσίασης νέων Σερραίων μουσικών, εμπνευστής της οποίας υπήρξε ο κ. Αγγειοπλάστης οκτώ χρόνια πριν, αναφέρεται εκτενώς στον πρωτοποριακό αυτό θεσμό του «Ορφέα» τονίζοντας την καταλυτική του σημασία για την ανάδειξη της τέχνης κι επιστήμης της μουσικής τόσο από εκπαιδευτικά ιδρύματα, όσο και από διάφορους άλλους καλλιτεχνικούς φορείς. «Η μουσική δίνει φως, νόημα κι ελπίδα στη ζωή μας, ανοίγει τις πόρτες του εσωτερικού μας κόσμου, μας χαρίζει πρωτόγνωρα συναισθήματα, αναμορφώνει το ηχόχρωμα της ύπαρξής μας, μας δείχνει δρόμους δημιουργίας και εξέλιξης» γράφει μεταξύ άλλων η υπογράφουσα θέλοντας να επισημάνει την ευρύτερη σημασία της μουσικής παιδείας που πέραν των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων «καλλιεργείται μέσα από διάφορες μορφές μουσικής έκφρασης και επικοινωνίας στην κοινωνία».

Παράλληλα όμως η συγγραφέας τόσο με τις θέσεις όσο και με τα ερωτήματα που θέτει ορμώμενη από το θέμα που εξετάζει, ανοίγει την πόρτα σ' έναν ευρύ διάλογο για το τι πραγματικά είναι πολιτισμός στη σύγχρονη κοινωνία και πως αυτός πρέπει να υπηρετείται μέσα από τους οργανωμένους φορείς. Παραθέτουμε κάποιες παραγράφους: Η εθελοντική συμμετοχή στη μουσική δημιουργία μέσα από ποικίλους καλλιτεχνικούς συλλόγους, συνεισφέρει σε μια σταθερή και εφευρετική κοινωνία όπου ο τοπικός παράγοντας, ακόμη κι αν δεν στηρίζεται από το Κράτος, έχει τη δύναμη να αναδείξει τη δημιουργικότητα του ατόμου... Είναι χρέος της τοπικής κοινωνίας να καθορίζει και να αυτοκαθορίζεται από τις καλλιτεχνικές εκφράσεις των πολιτών της, και όχι να είναι πολιτιστικά ετερόφωτη... Μας ενδιαφέρει ουσιαστικά ο πολιτισμός ή λειτουργεί ως επίχρυσμα στην καθημερινότητά μας; ...Μπορούμε να κάνουμε τέχνη στη σκληρή και ισοπεδωτική καθημερινότητά μας, όπου τα πάντα καθορίζονται από το μάρκετινγκ και τα life styles;...Η τέχνη είναι δημιουργία. Και η δημιουργία είναι ανατροπή, ελευθερία, αυτοαναίρεση και επαναπροσδιορισμός... Οτιδήποτε είναι ζωντανό, οτιδήποτε εμπεριέχει τη χαρά και την αγωνία της δημιουργίας είναι τέχνη...

Οι παραπάνω παρατηρήσεις πιστεύουμε πως είναι καίριες γιατί επαναπροσδιορίζουν (για να χρησιμοποιήσουμε μία από τις εκφράσεις της συγγραφέως) τις σχέσεις των οργανωμένων φορέων πολιτισμικής δημιουργίας τόσο με την τοπική κοινωνία όσο και με τους ίδιους τους δημιουργούς. Σ' αυτήν ακριβώς την αντίληψη θα μπορούσε να πρωτοστατήσει και ο ίδιος ο «Ορφέας», τα μέλη του οποίου έδειξαν πως έχουν το σθένος και τη διάθεση να κρατήσουν ψηλά τη σημαία του ομίλου. Η συμπλήρωση των εκατό χρόνων από την ίδρυσή του θα μπορούσε να αποτελέσει την αφορμή για μια νέα αφετηρία, για ένα νέο ξεκίνημα, αρκεί να συνειδητοποιηθεί εγκαίρως πως οι σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες θέλουν νέους ανοιχτούς ορίζοντες, όπου το χθες δεν θα είναι τροχοπέδη αλλά το εφ' αλήθριο για δυναμικές και ουσιαστικές δράσεις.